

EMANÁCIÓ

Csizek Tamás

Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar
Szobrász Szak, IV. évfolyam

Dr. Colin Foster
Egyetemi tanár

Előző szemeszteremben volt alkalmam megismerkedni a fémszobrászat, mint kurzus keretein belül plasztikai munkák létrehozásával acélból, hegesztés és forrasztás technológiát használva. Eleinte idegen volt számomra az acél és annak alkalmazása a szobrászat területén. Majd egyre inkább kiismertem magam az anyag megmunkálásának lehetőségeiben, a már előre legyártott lemezek hajlításában, domborításában, forgácsolásában, és ezek hegesztési technológiájában. Az acéllal való ismerkedés közben párhuzamosan alakult ki az általam létrehozni kívánt, és már régóta foglalkoztató formavilág.

Munkásságom egyetemi évei alatt kialakult egy formai tematika, ami a benne rejlő lehetőségek okán a mai napig foglalkoztat. Kezdeti célom az általánosan elfogadott szerkezeti szabályok, felépítések tudatos elhagyása volt, valamint, hogy elrugaszkodjak a geometriai felfogástól. Samottos agyagból készítettem első ránézésre élettelennek látszó, mégis élő organizmusnak ható, daganatszerű, zsírredőkként gyűrött, amorf objektumokat, melyek instabilitást sugallóan hajlongnak. Később, a témát - továbbgondolása, kibontása céljából, kísérleti szándék által vezérelve – egyesítettem a portré műfajával. Ezeket a már antropomorfizáló, az élet látszatát keltő érzékcsalódásokat szintén továbbgondoltam. Párosítottam ezt a tárgyiasultan képzelt világot a szakrális művészettel. Ekkor bizonyosodott be számomra, hogy ez a fajta formavilág képes az efféle mondanivaló közvetítésére is.

A filozófia történetébe laikusként való betekintésem során ismertem meg az újplatonizmus megalapítójának, Plótinosznak világképét. Tételeit nem támasztja alá érvekkel, metaforákban, élményszerűen számol be egy olyan szellemi valóságról, ami nem foglalható szavakba, mivel nyelvünk tökéletlensége okán nem képes annak megjelenítésére. Tanítása szerint a mindenség legősibb arkhéja az Egy, ő az, ami minden létezés alapjaként fennáll. Amikor az Egy a maga bőségében túlcsoordul, ez a kiáramlás (emanáció) nem más, mint a Szellem, mely az ideák lakhelye. A Szellem emanációjaként jön létre a Lélek. Az emanáció nem más, mint a létezés kiáradása a fő princípiumból.

„Az újplatonikus filozófia sajátja, hogy a keletkezés láncolatát úgy képzei el, mint a sokaságnak az Egyből való kibontakozását. A kiáramlás állapotában egy formátlan és végtelen folyam árad ki az Egyből, amely az Egy szemlélésére való törekvésként értelmezendő. (...) A Szellem képtelen belátni az Egy tökéletességét, mivel ez meghaladná erejét. Nem képes az egységet elgondolni, ezért megosztja, töredékessé teszi magában az oszthatatlan Egyet, ennek eredményeképpen bomlik fel az egység a formák világának sokaságában. (...) Plótinosznál a

Léleknek a Szellemből történő kiáramlása ösztönös és vak cselekedet. Az alászállás indítéka a vágy, amelytől indítatva a Lélek önmaga előtérbe állítása révén kíván megvalósulni. Ez vezet a világ teremtéséhez, mivel az anyagot is a Lélek episztróphé mozgása hozza létre, amint az kiszakad az örökkévalóságból és belép az időbe.”¹

„...Magából az egyből pedig így lett sok, az erőt ugyanis, amit hordozni kívánt, képtelen volt hordani; összetörte és sokká tette azt, ami egy, azért, hogy így képes lehessen részek szerint birtokolni azt.”²

Eleinte kapcsolatot véltem felfedezni világképével, mindenekelőtt az emanáció folyamatával. Céлом ennek leképezése lett formavilágomat felhasználva. Nagy problémát azonban maga az Egy objektumként érzékelhetőségének elérése okozott. Hiszen ő az Abszolútum, értelmi megismerése lehetetlen, túl van a hétköznapi léten. Sem önmagában, sem más által nem határolt, sem nem nyugvó, sem nem mozgó, nem időbeli. Plótinosz számára a Lélek az, ami formát ad az anyagnak. Végül rá kellett döbbernem, hogy e folyamat tényleges leképezése, nem hogy nehéz, egyenesen blaszfémia lenne. Formavilágom sem mondható azonosnak Plótinosz emanációra hozott hasonlataival. Így elvetettem elsődleges célokat. Mindazonáltal, megtartottam a kapcsolatot munkám és a folyamat között és kísérletet tettem plótinoszi értelmezése helyett más kontextusba való helyezésre.

Fontosnak tartottam egy erős kontraszt felállítását, az alacsonyabb és felsőbb létszint érzékeltetése végett. Letisztult és elaprózott felületek és formák ellentéteivel operáltam.

A létforma megalkotásánál Stanley Kubrick által 1968-ban rendezett 2001: Űrodüsszeia című film volt rám nagy hatással. A magasabbrendűség képviselőjeként megjelenő monolitot használtam fel. Magánál a kiszivárgásnál alkalmaztam az organizáló, göcsörtös formáimat.

Feldarabolt acéllemezek összehegesztésével alakítottam ki tumorjaimat, amitől felületük varrott mintázatot kapott, ezzel is erősítvén az aprózódás, szétesés érzetét. A hasábot azonos jellegű és vastagságú acéllemezek alkotják, belül vázzal erősítve.

Az alkotás folyamata során is igyekeztem mind logikai, mind az emanációhoz hű lépések sorrendjét betartani. Így a monolit megalkotása volt az első lépés. Maga az objektum 1 méter magas, oldalai pedig 30 centisek. Az anyag hegesztésre való reagálása okán szükségszerűnek láttam egy váz zártszelvényből való konstruálását. Következő fázisként a hasáb két oldalát –

¹ Galba Zsolt – A gnósztikus kozmogónia és kozmológia Plótinosz II. 9. Enneaszának tükrében (részlet)

² Idézet Plótinosztól (Galba Zsolt fordítása)

közös peremük mentén – szakadásszerűen bevagdostam plazmavágót használva, majd kihajtottam őket úgy, hogy a majd kitörő formára simulva annak vonalait kövessék. Ezt követte a kifakadás kialakítása már előre feldarabolt lemezekből, melyekkel varratszerűen alakítottam ki a duzzanatot. Patinaként fekete zománcot használtam, erősítve a filmbeli objektumra való utalást. A kifakadás fáradt olajjal van kezelve.

Több alkotó munkásságát éreztem befolyásoló tényezőként eddigi formai tematikám kibontása során:

- Szöllősi Géza képzőművész varrott hús- és bőrdarabjait tudnám párhuzamba helyezni munkámmal. Bár, ezek az állati szövetek használata okán erőteljesebben adják vissza az élet látszatát, én ettől idegenebb anyaggal akartam hasonló hatást elérni.
„A hús, mint anyag a szobrászat nagy dilemmáját feszegeti. Elsőként azt a feladatot tűztem ki magamnak, hogy csináljak egy önarcképet. Az önarckép egyik tulajdonsága, mind a mai napig, hogy hasonlít a háromdimenziós forma az én formámhoz. És van a szobornak egy anyaga, ami hagyományosan a fától a fémig terjed. Érdekelt, ha ezt a két tulajdonságát veszem, de kicserélem az anyagot hússra, akkor milyen eredményre jutok? Egyrészt az anyagában, faktúrájában nagyon kellemetlen kapcsolatunk van a hússal, még nekem is, másrészt itt van a testkultusz örület. A kettő össze is dolgozik és egymás ellen is játszik. Ha használom a húst, akkor olyan előnyhöz jutok, hogy a háromdimenziós forma tökéletességét már nem kell elérnem, mert az összedolgozott húscafatoknak olyan valóság-hű megjelenésük lesz, ami a nézőt, és először még engem is meghat. Először megszületett a koncepció, aztán kerestem rá a témát. A végeredmény különböző reakciókat vált ki a nézőkben, de semmi esetre sem közönyösek, ezért úgy gondolom, jól működik.”³
- Érzéken megoldott átmenetekkel kapcsolódó formái miatt Chie Laoki japán szobrászművészt is megemlíteném. Munkáiban fellépő ellentétek - az emberi torzók és a letisztult, súlyosnak ható, homogén felületű tömegek – hasonló témát boncolgatnak.
- Henrique Oliveira brazil származású szobrász munkásságát is kiemelném. Feldarabolt falapok egységéből hozott létre hatalmas, gyökérszerű, tumorosan organizáló installációkat, melyek beleépülnek az adott térbe, részévé válnak azt érzékeltetvén, mintha abból növekednének ki.

³ Idézet Szöllősi Gézától

„Falapokból összeállt munkáimra két jelzőt használnék: festőiek és organikusak. (...) Organikus munkáimban, melyek sokkal tisztább, világosabb utalásokra alapulnak, mint bőr, belek, szervek vagy tumorok, egy olyan tervet kívántam követni, mely megváltoztatható a munka folyamata közben.”⁴

- Végül Amerigo Tot szobrászművészt, kifejezetten 'A mag apoteózisa' c. munkáját említeném meg, mivel ő is az ellentétes formák kapcsolatának problémáját boncolgatja. „A magnak az apoteózisát akartam megcsinálni bronzból. A mag az egy általános gondolat, nem csak a mag, mint növény, hanem a mag, mint kezdet, a biológia (...). Mint gondolat összetartozik a mag és a föld és a nő (...)”⁵

Jövőbeli terveim között szerepel a téma további boncolgatása, kísérleteket tennék újszerű anyagok és másfajta mondanivaló párosítására. Jelenleg kőben való megjelenítésével foglalkozom.

⁴ Idézet Henrique Oliveriától

⁵ Idézet Amerigo Tottól